

entuzjaści edukacji

Edukacja włączająca a nowe technologie – bariery i wyzwania badawcze

dr Paweł Kubicki, Instytut Badań Edukacyjnych

Nowoczesne technologie w edukacji włączającej. Polskie i międzynarodowe wyniki badań i praktyka, Warszawa, 26.11.2013,

Kwestie definicyjne

- **Edukacja włączająca** polega na docenianiu i wspieraniu **wszystkich uczniów** oraz dostosowywaniu szkoły do **uczniów o zróżnicowanych potrzebach**, w tym umożliwieniu uczniom z niepełnosprawnościami nauki wraz ze sprawnymi rówieśnikami w zwykłych szkołach powszechnych (UNESCO 2009, Firkowska-Mankiewicz 2010).
- Konwencja ONZ o Prawach Osób Niepełnosprawnych w Artykule 24 zwraca uwagę na to, że edukacja powinna mieć charakter włączający.
- **Uczniowie niepełnosprawni** w systemie edukacji to uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną z powodu niepełnosprawności. Są to dzieci: 1. niesłyszące, 2. słabosłyszące, 3. niewidome, 4. słabowidzące, 5. z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, 6. z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, 7. z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym, 8. z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, 9. z niepełnosprawnościami sprzężonymi.
- **Dyskusja:** uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, niepełnosprawność, szkoły integracyjne, technologie uniwersalne i dedykowane niepełnosprawności

Źródła wiedzy

- Niewielka liczba badań (głównie jakościowych) poświęconych wykorzystaniu nowoczesnych technologii w edukacji.
- Relatywnie nowy temat i również niewiele badań poświęconych kompetencjom medialnym nauczycieli i uczniów.
- Niewielka liczba badań poświęconych edukacji włączającej.
- **Brak badań łączących problematykę nowych technologii i edukacji włączającej.** Wiedza głównie w oparciu o realizowane projekty i doświadczenia zdobywane przy okazji innych tematów.
- TIK a uczniowie ze SPE – badanie jakościowe IBE

Realizowane badania IBE:

- Włączający system edukacji i rynku pracy – rekomendacje dla polityki publicznej

**Badanie ścieżek edukacyjnych niepełnosprawnych
dzieci, uczniów, absolwentów**

Bariery i ograniczenia

Edukacja włączająca:

- Brak, bądź incydentalny charakter kontaktów wielu szkół ogólnodostępnych z uczniami z orzeczoną niepełnosprawnością.
- Bariery mentalne po stronie nauczycieli, ale też rodziców i uczniów pełnosprawnych.
- **Szkoła „ucząca się” edukacji włączającej.**

Nowoczesne technologie:

- Bariery sprzętowe + zaplecze techniczne (serwis, naprawy)
- Bariery kompetencyjne
- Ograniczone wykorzystanie w codziennej pracy szkolnej.
- **Szkoła „ucząca się” nowych technologii.**

Podsumowanie

- Największe doświadczenie, zasoby kadrowe i sprzętowe – szkoły specjalne.
- Szkoły ogólnodostępne – temat podwójnie nowy.
- **Nie można wymagać od przeciętnej szkoły ogólnodostępnej wiedzy, jak efektywnie pracować z uczniem z niepełnosprawnością przy wykorzystaniu nowych technologii.**
- **Niezbędne centra/ośrodki wsparcia dla szkół ogólnodostępnych** uczące jednocześnie pracy z uczniem z niepełnosprawnością i wykorzystania nowych technologii.
- Specjaliści – rodzice dzieci z niepełnosprawnościami, firmy komercyjne.
- Oczekiwanie nauczycieli na „legitymizację” wiedzy i narzędzi przez MEN oraz wsparcie idące „za uczniem” do szkoły ogólnodostępnej i dostosowane do niepełnosprawności ucznia.
- Z perspektywy badacza: badania dedykowane temu zagadnieniu.

entuzjaści edukacji

Wykorzystanie TIK w nauczaniu i uczeniu się uczniów ze SPE na przykładzie rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych „Cyfrowa szkoła”

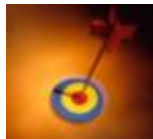
Agnieszka Białek, Instytut Badań Edukacyjnych

Nowoczesne technologie w edukacji włączającej. Polskie i międzynarodowe wyniki badań i praktyka, Warszawa, 26.11.2013,

Założenia

Cel badania:

uzyskanie opinii nauczycieli przedmiotowych i nauczycieli wspomagających nt. sposobów i możliwości wykorzystywania TIK w nauczaniu i uczeniu się uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Metoda badawcza:

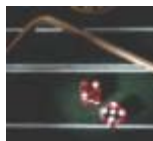
Pogłębione wywiady indywidualne (IDI)

Próba badawcza:

n=17 szkół z o. integracyjnymi (5), specjalnych (12) z 5 województw: zachodniopomorskiego, łódzkiego, pomorskiego, śląskiego, kujawsko-pomorskiego.

Respondent:

Nauczyciele wspomagający, nauczyciele przedmiotowi (łącznie 16 IDI i jedna triada).

Termin realizacji badania:

Czerwiec 2013

TIK w pracy nauczyciela – ogólne opinie

- nauczyciele na ogół wyrażali się **pozytywnie** na temat wykorzystania TIK w edukacji jako o **naturalnej i komplementarnej** w stosunku do tradycyjnych narzędzi **metodzie nauczania**;
- wykorzystanie TIK w pracy nauczyciela to **naturalna potrzeba** poszukiwania nowych rozwiązań w celu zwiększenia motywacji i skuteczności oddziaływania na ucznia;
- perspektywa **poszerzenia** horyzontów w zakresie wykorzystania nowoczesnego sprzętu i materiałów stanowi źródło **motywacji** do poszukiwania nowatorskich rozwiązań w pracy z uczniami posiadającymi różnorodne deficyty z jednej strony, a **budowaniem** własnego **kapitału zawodowego nauczyciela** z drugiej;
- **TIK to wsparcie** osobistego warsztatu dydaktycznego w przygotowaniu lekcji, jak i **narzędzie** do indywidualnej pracy z uczniem;
- **wymiana doświadczeń** między nauczycielami: platformy nauczycielskie, lekcje koleżeńskie, portale edukacyjne.

Korzyści stosowania TIK w prowadzeniu zajęć- Nauczyciele

- umożliwiają **prowadzenie zajęć w sposób mocno zróżnicowany** w zależności od indywidualnego rozwoju i potrzeb uczniów (każda dysfunkcja powoduje określone ograniczenia i wynikające z nich wymagania odnośnie sprzętu. W szkołach specjalnych, które mają w swoich szeregach uczniów niepełnosprawnych ruchowo, dostosowanie narzędzi spoczywa na nauczycielu);
- poprawiają **komunikację** z uczniami niepełnosprawnymi, pozwalają zainteresować ich przedmiotem;
- **poprawiają relację** nauczyciela z uczniem poprzez wejście do ich świata (FB, Twitter, inne komunikatory);

(...) to jest pokolenie nowoczesnych technologii. Dla nich życie z komputerem, współpraca z komputerem to jest sprawa naturalna. Trudniej jest namówić do książki, dużo łatwiej do komputera. [MS, woj. zachodniopomorskie]

Korzyści stosowania TIK w prowadzeniu zajęć- Nauczyciele

Ja uważam, że jest to doskonałe narzędzie do pracy właśnie z dzieckiem niepełnosprawnym, szczególnie na takich żmudnych zajęciach jak zajęcia rewalidacyjne, gdzie my usprawniamy pewne braki, a usprawnianie czy kompensacja polega na tym, żeby ćwiczeniami to dziecko sobie dany brak usprawniło albo zrekompensowało. Więc tutaj komputer jest jak najbardziej fajną sprawą, ponieważ jest to atrakcja dla dziecka. Te ćwiczenia, które dziecko wykonuje pisemnie, są dla niego szybciej nużące niż na komputerze, dla niego to jest większa atrakcja, bardziej jest skupiony na takiej pracy. [DI, woj. śląskie]

Korzyści stosowania TIK w prowadzeniu zajęć- Uczniowie ze SPE

- **ułatwienie nauki**, pokonywanie własnych ograniczeń fizycznych, niwelowanie deficytów, które byłyby niemożliwe do przezwyciężenia bez np.: komputerów;
- **funkcje terapeutyczne** (rozwój sprawności manualnej, percepcji, poprawa skupienia);
- możliwość **doskonalenia umiejętności komunikacyjnych** za pomocą komputera jest szczególnie ważna, ponieważ wpływa na **utrzymanie koncentracji, podnosi motywację i uruchamia ciekawość**;
- szansa na **opanowanie nowych umiejętności**, odkrycia i rozwoju zainteresowań;
- **rozwój kompetencji społecznych** (zaspokojenie potrzeb emocjonalnych, wzmocnienie poczucia przynależności do grupy, odpowiedzialność – uczniowie wiedzą, że muszą dbać o sprzęt, który dostali w ramach „Cyfrowej szkoły”, że muszą przestrzegać ustalonych zasad na takich zajęciach).

Korzyści stosowania TIK w prowadzeniu zajęć- Uczniowie ze SPE

*Mam ucznia, który (...) zawsze się pyta „dzisiaj książka-yyy”, „dzisiaj komputer-tak”, no to zupełnie już jest jego inne podejście. Także ja czasami przeklikam to z książki do tego komputera (...) on chętniej to robi i nie jest to dla niego żmudna sprawa. Także na pewno dla tych dzieci zdecydowanie jest to atrakcyjna forma. Ona doskonali przede wszystkim koordynację, bo tutaj głównie dzieciaki mają problemy i wielozmysłowość - odbiór wielozmysłowy, bodźce które płyną z tego komputera, dźwięk, obraz, wyrazy, tekst, film, coś się rusza, coś się dzieje - bo takie dziecko musi poznawać świat wielozmysłowo bardziej niż takie dziecko, w cudzysłowie, normalne.
[DI, woj. śląskie]*

Wykorzystanie TIK na zajęciach - 1

- na zajęciach przedmiotowych uczniowie wykorzystują oprogramowanie do przygotowania prezentacji, do komunikacji z nauczycielem za pośrednictwem poczty elektronicznej, do rozwoju uzdolnień czy do korzystania z materiałów dydaktycznych w formie dostosowanej do ich potrzeb;

Nawet te dzieci z upośledzeniem umiarkowanym bardzo chętnie korzystają. (.....) Np. ja mam takie dzieci, z jakimiś niedowładami, (...) gdzie rysowanie, kreślenie jest problemem. W momencie, kiedy dziecko mi robi to w komputerze, może kąty mierzyć, rysować w komputerze. To jest wszystko sprawnie zrobione. [SS, woj. pomorskie]

- TIK umożliwia usprawnianie funkcjonalne, przez zabawę i pracę na komputerze, która przez uczniów jest postrzegana jako nagroda po którą chętnie sięgają:

*Jest większa efektywność nauki. W większości to jest młodzież, która ma zaburzone różne funkcje, ale zazwyczaj bardzo dobrze u nich działa kojarzenie tego, co widzą z tym, czego się mają nauczyć. **TIK jest połączeniem mówienia, słuchania i ich pracy własnej.** To jest synergia, która musi i przynosi efekty. Oni nie za chętnie czytają, nie za chętnie piszą, bo się nudzą wszystkimi zajęciami bardzo szybko, to też wynika z ich specyfiki, ale wykorzystując tego typu narzędzia współpraca z nimi jest bardzo fajna. Chętniej uczestniczą, chętniej współpracują, efektywniej współpracują. Więcej zapamiętują, więcej się uczą. [MS, zachodniopomorskie]*

Wykorzystanie TIK na zajęciach - 2

- w przypadkach poszczególnych uczniów niektóre czynności, takie jak pisanie, byłyby całkowicie niemożliwe bez wykorzystania komputerów. Zdaniem specjalistów niektóre dzieci, np.: z autyzmem, które przeżywają chwile buntu i niechęci, niekiedy nie mają ochoty na naukę. Włączenie do nauki komputera ożywia atmosferę i powoduje mobilizację do pracy na lekcji:

Zdarza się, że dziecko z autyzmem ma dni, kiedy nie chce w ogóle pracować. Najpierw jest 5 minut buntu, nic nie będę robić, w momencie jednak, kiedy dziewczynka widzi, że dziś będzie wykorzystywała komputer, łatwiej ją zmobilizować do pracy i zdecydowanie chętniej wówczas wykonuje zadania. [Sl, woj. śląskie]

- zajęcia z wykorzystaniem komputerów stanowią urozmaicenie standardowych lekcji, w szczególności dla uczniów posiadających deficyty rozwojowe:

(...) uwielbia, bo to jest uatrakcyjnienie dla niej zajęć, gdzie może poklikać, gdzie jest barwa, jest ruch, coś innego się dzieje, zmieniają się obrazy. Dzieci (...) myślą obrazowo na tym etapie, obraz konkretny działa dużo szybciej i lepiej na dziecko, na wyobraźnię, niż abstrakcyjne myślenie, które w zasadzie uruchamia się dopiero pod koniec klasy szóstej. [Sl, woj. śląskie]

Zidentyfikowane trudności

- braki w **specjalistycznym sprzęcie, oprogramowaniu i materiałach** dla uczniów niepełnosprawnych;
- zbyt mała liczba **szkoleń** dla nauczycieli z zakresu obsługi urządzeń i tworzenia indywidualnych programów nauczania w oparciu o dostępne oprogramowanie (np.: tutoring nauczycielski);
- brak środków finansowych na zakup specjalistycznych programów komercyjnych, co poniekąd wymusza korzystanie z programów na otwartych licencjach, z płyt dodawanych do wydawnictw książkowych;

W szkole nie ma takiego oprogramowania jak dla dzieci z autyzmem, pozwalające na odczytywanie wyrazu twarzy, różnego rodzaju komunikatorów mowy, joysticków z wymiennymi końcówkami dostosowanymi do zniekształconych kończyn, specjalnych komunikatorów głosowych. [Sl, woj. pomorskie]

- zbyt małe zaangażowanie rodziców w pracę z uczniem ze SPE w domu;
- TIK - przy braku ostrożności - może przyczynić się dalszej marginalizacji grup uczniów już wykluczonych z istniejących praktyk edukacyjnych i środowisk.

entuzjaści edukacji

Dziękujemy!

a.biatek@ibe.edu.pl, p.kubicki@ibe.edu.pl

„Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego”

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Instytut Badań Edukacyjnych

ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa

tel.: (22) 241 71 00, e-mail: ibe@ibe.edu.pl